

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Compendium Rhetoricum

Norimbergae, 1699

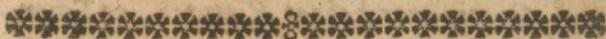
Capvt I. Qva in re ponitur officium elocutionis

urn:nbn:de:bsz:31-105401

Partim per *παθοποιίαν*, seu Com-
motionem Affectuum.

Quos vero affectus ciere potissimum
oporteat, ex natura Causæ viden-
dum: e. g. *Si laudavimus*, Amor, Læ-
titia, Admiratio &c. *Si vituperavi-
mus*, Odium aut Pudor, excitari pos-
sunt.

In *Consiliis*, Spes, Metus aut Æmulatio.
In *Judiciis*, Ira, Lenitas, Misericor-
dia &c.

LIBER IV.

De Elocutione.

CAPVT I.

*Qua in re ponitur officium
Elocutionis?*

IN rerum inventarum ac disposi-
tarum per verba & sententias ex-
positione eleganti & ad persuaden-
dum idonea.

[Equidem datur Elocutio *Philosophica*, *Historica*, *Poëtica*: prima adhibetur in disputationibus, altera in scribendis historiis, tertia in pangendo carmine. Nos hic loquimur de Elocutione *Oratoria*, quæ adhibetur in Oratione eaqve Latina.]

*Quæ sunt præcipuæ Virtutes
Orationis Latina?*

Tres: Latinitas sive Puritas, Perspicuitas & Ornatus.

(Quintilianus Lib. I. Instit. Orat. Cap. 9:
*Oratio tres habeat Virtutes, ut Emen-
data sit, ut Dilucida, ut Ornata.*)

Quid est Latinitas?

Est observatio incorrupte loquendi secundum Romanam linguam.

(Ita describunt eam Dionedes & Maximus Victorinus.)

*Quæ observanda sunt ratione
Latinitatis sive Puritatis?*

Vt verba seligamus pure-Latina & Usitata, h. e. quæ florente sermone Romano viris præstantibus in usu sue-

(sophica, Hi-
betur in dis-
endis hilt-
mine. Nos
ratoria, qvz
Latina.]

virtutes

as, Per-

at. Cap. 9.
ad Emen-
tata.)

eloquen-
ngvam.
es & Ma-

ratione
ris?

te. Latina
te sermo-
ibus in u-
li sue

si fuer
genten
Philolo
uramu
& nov

Verba ba
lingva
lus &
optim
baris
medi
Antiqua
dem
optim
care

Nova si
sitate
Conci
victor
[Hic
Phil
liure
be s
qod
dent

si fuerunt, *aurea* cum primis & *argentea* ætate, prout loqui solent Philologi. Adeoque cavendum, ne utamur verbis barbaris, antiquatis & novis.

Da exempla!

Verba *barbara* sunt, quæ vel petuntur ex lingua peregrina, ut *Liga*, *Admirabilis* &c. Vel quæ contra consuetudinem optimæ ætatis conficta sunt seculis barbaris; ut *actualiter*, *irremediabilis* pro immedicabili.

Antiquata sunt, quæ a vetustissimis quidem Scriptoribus usurpata rejecit tamen optima ætas, ut *topper*, pro citò, *augiscare*, apud Ennium, pro augere.

Nova sunt, quæ a nonnullis præter necessitatem effinguntur, ut *Commensalis*, *Cancivis*, *Preprimis*. (Latina sunt, *Convictor*, *Civis*, *Cumprimis*.)

[Hic ergo notandum, quod Phavorinus Philolophus adolescenti cuidam apud Gellium Lib. X. Noct. Attic. c. 10: dixit: *Haec semper in memoria atq; in pectore id, quod a C. Casare, excellentis ingenii ac prudentia viro, in de Analogia libro scriptum*

est: Ut tanquam scopulum, sic fugias inauditum atq, insolens verbum!]

Quid est Perspicuitas?

Est virtus Elocutionis, ad orationem facile intelligendam utilis: sive secundum Scaligerum, Facilitas orationis ad rem intelligendam.

Quæ observanda sunt circa Perspicuitatem?

Vt evitetur (1) sermo ambiguus, (2) nimia brevitatis, (3) ordo verborum & rerum perturbatus.

Quid est Ornatus?

Est virtus Elocutionis, per quam a recto simpliciqve dicendi genere, cum quadam verborum & sententiarum dignitate, ac felici compositione, deflectimus ad elegantem habitum orationis.

Quid

... sic fu
... ns ver.

?
oratio
is: sive
s ora-

rca

iguus,
verbo-

quam
enere,
enten-
mposi-
em ha-

Quid

De literis.

literae primo ponantur loco. f. l. o. rebz generalibz.

B. I. ubi rebz indispantur.

V. in rebz obscuris et occultis.

I. in iudiciis, nobilibz.

H. cum L. coniuncta exprimit numerum.

S. in rebz apertis et libellatis.

De syllabis.

a/ Lag, quae data sunt. De veribus

p/ Cum iam o doc in me sit animoz vel.

p/ Ego vero quamquam causam puto fore.

Q

Vi o
tio & D

Qui

Idon
comple
dinem
rum, (

Q

Vi o
aspera
literas,
literarum
a crebr
conson
iterata
quentar
remere
voces m
iis minu

Quid hic observandum?

Vt orationi sua constet Compositio & Dignitas.

Quid spectatur ratione Compositionis?

Idonea verborum structura; quæ complectitur (1) Juncturam, (2) Ordinem sive Collocationem verborum, (3) Numerum Oratorum.

Quid prestat Junctura?

Vt oratio fiat suavitas & sonora, non aspera, non hiulca; eaque respicit literas, syllabas & voces. Ratione literarum & syllabarum sibi caveat a crebro earundem vocalium aut consonantium concursu; item ab iterata earundem syllabarum frequentatione. Ratione vocum, ne temere condensentur & jungantur voces monosyllaba ac dissyllaba; quia iis minuta & concisa fit oratio: dein

continuare etiam vetat *polysyllaba* frequentiora, quibus sermo redditur tumidus.

Quid præstat Ordo?

Ordo verborum duplex est, Naturalis & Artificialis. *Naturalis* exigit, ut, quod natura vel dignitate præstantius est, præponamus, e. g. *vitam morti, virtutem vitio, animam corpori &c.* *Artificialis* docet, quænam dictiones aliis præponi, interponi, postponi propter Ornatum debeant. Vid. hic imprimis B. Arnoldi *Ornatus Lingvæ Latinæ*.

Quid præstat Numerus?

Numerus hic intelligitur Oratorius, qui concinna verborum collocatione, aptaque syllabarum brevium ac longarum, ipsorumque pedum, permixtione, coherentem & leniter fluentem reddit orationem,

ut

Oratio habentur Constantinopolitani
Innumerabilibus sollicitudinibus.

Attendere iubet. Oratio. in principio sermonis
Cypriana --) Dactylam --) Anapastrum --)
Creticam --) Paon. 1. et 4. --) et --) Ioni
cum & majore --) Trochicum --)
in Medio a. sermonis. Creticam --) Bacchiacum --)
Trochicos quatuor. --) et --) 3. us --) et --)
Trochicum --)

Tropus à lectio verba. multo non
applicat, nisi ut etiam quod res
etiam non est, cum in amore dicitur

ut neq
equalite
Adhi
cium,
lectione
[De Na
Orati
meo
In q
In Tr
suis fulg
& sente
Rhetore
ra seu F

Et un
prop
cum vir

ut neque claudicat neque fluctuet, sed æqualiter constanterque ingrediatur.

Adhibendum hic aurium iudicium, sed præstantium Oratorum lectione firmatum.

[De Numero Oratorio, ipsisque Virtutibus Orationis Latinæ, fufius egi in Theatro meo Eloquentiæ.]

In quo consistit Dignitas?

In Tropis & Figuris; h. e. ut oratio suis fulgeat picturis, sive verborum & sententiarum luminibus, quæ Rhetores vocant Tropos, & Schemata seu Figuras.

CAPVT II.

De Tropis.

Quid est Tropus? Worttan / fig.

Est unius vel plurium vocum a propria significatione in aliam cum virtute immutatio.

F s

Qvo-